

Олег ДАНИЛЬЯН,
 доктор філософських наук, професор,
 заслужений працівник освіти України,
 завідувач кафедри філософії
 Національного юридичного університету
 імені Ярослава Мудрого

ЛЮДИНА З ВЕЛИКИМ СЕРЦЕМ

*Красиве серце – промінь серед зим,
 Воно уміє істинно любити,
 В ньому Господь будує власний дім,
 Щоб назавжди в тім домі оселитись...
 Красиве серце – світить, як свіча,
 І серед ночі ти його впізнаєш,
 Воно ніколи не здійме меча
 У відповідь тому, хто ображає.*

Галина БРИТАН

У житті кожної людини відбуваються доленосні зустрічі, що визначають її подальше життя. Для мене такою подією стала зустріч у травні 2000 р. із ректором Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого Василем Яковичем Тацієм, який запросив мене, тоді ще молодого доктора філософських наук, очолити кафедру філософії цього Університету. З тієї пам'ятної зустрічі понад 20 років я мав честь працювати під керівництвом Василя Яковича.

Василь Якович Тацій запам'ятався мені як чуйна, щира, високопорядна та професійна людина, керівник із великої літери. Він був не тільки видатним юристом, а й справжнім Громадянином України, «батьком» для нашої університетської родини. «Людина з великим серцем» – це Василь Якович Тацій. Він завжди знаходив час для інших, для нього проблеми

оточуючих були важливими як для ректора Університету, так і для людини з добрим серцем.

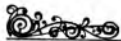
Масштаб особистості Василя Яковича Тація відчутний в усіх складових багатогранної й напруженої роботи нашого Університету. Все, за що він брався, неодмінно було зроблено у встановлені терміни, надійно, за найвищими стандартами якості і, що важливо, з розрахунком на перспективу. Його багатогранна творча та самовіддана праця в царині науки і освіти гідно оцінена найвищими державними нагородами.

На підтвердження цього варто згадати, що В. Я. Тацій удостоєний звання Героя України з врученням ордена Держави (2004). Нагороджений орденами князя Ярослава Мудрого V, IV, III, II і I ступенів (1995, 1998, 2009, 2015, 2018), орденами «За заслуги» II і I ступенів (2000, 2012), Почесними грамотами Верховної Ради України (2001) та Кабінету Міністрів України (2002), орденом «Знак Пошани» (1981), двома медалями (1970, 1984). Йому присуджено також звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (1989). Він – лауреат Державної премії України в галузі архітектури (2001) та Державної премії України у галузі науки і техніки (2004), Премії імені В. Вернадського (2001), Премії імені Ярослава Мудрого (2001, 2002), Премії «Феміда-99». Має численні відомчі, громадські, церковні відзнаки, а також урядові нагороди інших держав. Державний радник юстиції 1 класу (2010).

Василь Якович ніколи не був байдужий до долі людини незалежно від її посади та віку. Завжди усміхнений, завжди позитивний, завжди оптимістичний, завжди з добром до людей. У будь-яких ситуаціях він зберігав спокій, врівноваженість, демонстрував здібності талановитого керівника, здатного знайти вихід зі складних ситуацій. Моє спілкування з ним неодмінно давало конкретні результати у вирішенні проблем кафедри та її окремих працівників. Викладачі кафедри постійно отримували всебічну підтримку своєї наукової діяльності з боку Василя Яковича. Зокрема, за період ректорства В. Я. Тація, на кафедрі було захищено чотири докторські дисертації та декілька кандидатських, видано монографії та підручники. Нинішній кадровий та науковий потенціал кафедри був сформований за безпосередньої участі ректора.

Василь Якович був людиною, обізнаною в усіх галузях права, – теоретичних та практичних його питаннях, аспектах правотворчості та правозастосування, проблемах порівняльного кримінального права, методології правових наук та академічних нюансах вивчення й викладання права.

Як відомо, Василь Якович Тацій є автором понад 800 наукових праць, у тому числі 60 монографій, навчальних посібників та підручників, що стали

суттєвим внеском у розвиток юридичної науки. Мені пощастило у співавторстві з Василем Яковичем написати низку статей, які були опубліковані у провідних зарубіжних та вітчизняних журналах. Це, зокрема, статті: «The rule of law: modern scientific discourse and practical realization in Ukraine» (National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald), «The impact of globalization processes on the legal sphere» (Amazonia Investige), «Theoretical and practical aspects of the development of the rule of law state in Ukraine» (Amazonia Investige), «Legal culture and state building in modern Ukraine: problems of mutual influence» (Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores), «Contributions of critical thinking as a form of participation and political deliberation» (Amazonia Investige) та ін.

У цих статтях та інших працях обґрунтовувалися ідеї Василя Яковича про становлення України як правової держави, про забезпечення якісної діяльності судових та правоохоронних органів, чіткий розподіл повноважень між гілками влади та її структурами (щоб уникнути дублювання, подвійного підпорядкування), реальне забезпечення прав і свобод громадян, підвищення рівня законотворчої роботи в українському парламенті, а також дотримання принципів правової держави в усіх сферах суспільного життя та інше. На його думку, правова держава в сучасній Україні тільки зароджується, про що свідчить несистемне виконання принципів її функціонування у вітчизняних правовідносинах. У зв'язку з цим ним робився висновок, що розвиток інститутів правової держави є невід'ємною складовою всієї системи влади в країні, тому є необхідність реформування судової гілки влади, правоохоронних органів, процедур законотворчості з урахуванням найкращих зарубіжних зразків.

Також Василь Якович був переконаний, що для розвитку правової держави недостатньо прийняття якісних законів, важливим є їх сприйняття та виконання всіма суб'єктами соціальних відносин, які мають розвинену правосвідомість та правову культуру демократичного спрямування. Для підвищення рівня правосвідомості та правової культури українських громадян він пропонував створити систему правового виховання, яка б підтримувалася державою та громадянським суспільством.

З цією метою ректор ініціював запровадження в Університеті викладання нової навчальної дисципліни «Філософські проблеми правового виховання», вельми популярної серед студентів та аспірантів. Василь Якович, маючи значний досвід роботи у правоохоронній системі, науково-педагогічному середовищі, громадсько-політичній сфері, як ніхто інший усвідомлював важливість правового виховання для подолання таких негативних

суспільних явищ, як корупція, правовий нігілізм, низький рівень законо-творчої діяльності та правової культури, злочинність тощо. Під час мого особистого спілкування з В.Я. Тацієм, він наголошував, що у правовому вихованні необхідно зосередити зусилля як на своєчасному правовому інформуванні суспільства і кожної особистості, так і на виявленні позитивних рис та недоліків у системі правового виховання, оскільки це має значні соціальні наслідки – формування у людини правомірної або протиправної поведінки. Постійна увага до проблеми правовиховної діяльності, на його думку, дозволить узагальнювати набутий позитивний вітчизняний та закордонний досвід правового виховання, ефективно використовувати та збагачувати його. Академік В.Я. Тацій аргументовано стверджував, що ретельно продумана й ефективно організована правовиховна діяльність з урахуванням усіх її форм, засобів, способів та методів дозволить підвищити рівень правосвідомості та правової культури суспільства, знизить кількісні показники злочинності (особливо серед молоді) та сприятиме усуненню причин протиправних вчинків серед громадян.

Василь Якович підтримував наукову діяльність кафедри не тільки вдалим організаційно-управлінськими рішеннями, а й як керівник авторського колективу (співавтор) низки наукових та навчальних видань. Зокрема, Василь Якович став автором Передмови та Післямови до монографії «Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні» (2009); за його редакцією підготовлено ґрунтовне монографічне дослідження «Правове виховання в сучасній Україні» (2013) та інші праці.

Але головною особливістю цієї людини було вміння відчувати потреби інших людей гостріше за свої. Його таланти не обмежувалися одним видом діяльності, в якому він досяг найбільшої самореалізації, – учений-дослідник, юрист-практик, адміністратор чи організатор. Він сприймав людей як живих і вразливих, розуміючих і творчих, в усій багатогранності їхніх потреб та проявів; ставився з великою повагою і довірою до колег, підлеглих та студентів, пишався їхніми досягненнями, цінував мистецтво, людську обдарованість та талановитість, особливо молоді. Тому, будучи висококультурною та духовно розвиненою людиною, Василь Якович усіляко сприяв розвитку спортивних та творчих студентських колективів, заохочував діяльність театральних, музичних та естрадних студій, підтримував благодійні бали та художні виставки. Ніколи не сприймав він як рутинний обов'язок свої функції нагородження переможців різних змагань та конкурсів, привітання з присвоєнням чергових наукових ступенів та учених звань, вручення дипломів та оголошення подяк.

Традиційним та довгоочікуваним для Василя Яковича заходом були щорічні загальноуніверситетські ректорські збори викладачів, на яких він вітав колег із початком нового навчального року та виступав із розгорнутим звітом про досягнення й недоліки роботи університету минулого року. Ця подія завжди вносила в його життя порядок і сенс, надихала на подальшу діяльність, була проміжним підсумком складної та безперервної спільної роботи, по-справжньому зближувала з трудовим колективом університету в усьому його розмаїтті. Виступ Василя Яковича ніколи не був сухим і формальним, він говорив зацікавлено, змістовно, з душею, рідко дивився в текст, хіба що для наведення статистичних даних. Він завжди залишався вірним власним правилам: навіть після тяжкої хвороби швидко повернувся до своїх обов'язків.

Як людина з великим серцем Василь Якович завжди готовий був прийти на допомогу, цікавився особистими проблемами та потребами співробітників і навіть сторонніх йому людей, приділяючи велику увагу питанням соціального захисту та підтримки, профспілковим справам, організації меценатської діяльності на користь дітей із неблагополучних сімей та сиріт, у тому числі на рівні державної та муніципальної допомоги у масштабах міста й області. У цьому виявляється його висока та свідомо громадянська позиція, а також найвищий ступінь прояву професійної свідомості юриста як служителя гуманістичних цінностей, того, хто виконує головну свою місію – захист безправних та знедолених, сприяє відновленню справедливості.

Василя Яковича називають справжнім будівничим Університету, маючи на увазі кількість побудованих під його керівництвом корпусів. І це дійсно так, адже він сам зазначав, що йому все життя подобалось займатися будівництвом і благоустроєм, згадуючи, як у дитинстві був ініціатором розбудови шкільних майстерень, як студентом брав участь у відновленні гуртожитку, як молодим викладачем після аспірантури отримав доручення від ректора по відбудові головного корпусу Університету а також декількох споруд на вулиці Чернишевській. Немає сумнівів, що не меншим проявом його яскравої натури був талант архітектора й будівельника, жага до розбудови, відновлення і збереження усіх найкращих надбань рідних йому міст, просте життєве чоловіче прагнення до якісного і продуктивного результату своєї роботи, створення гідних умов життя для людей. Не дарма 17-річним юнаком, працюючи у паровозному депо, Василь Якович готувався вступати до Полтавського інженерно-будівельного інституту. Згодом він також відповідально і з задоволенням опікувався господарськими питаннями Харкова, багато років будучи членом виконавчого комітету Харківської міської ради.

120

В. Я. Тацій був відомим громадським діячем, почесним громадянином Полтави (2001), Харкова (2004) та Харківської області (2014). Завдяки його громадсько-політичній діяльності наш Університет знають і поважають не тільки в Україні, а й за її межами. Спілкуючись з колегами з інших навчальних закладів, я завжди відчував гордість за наш Університет. Безумовно, авторитет і заслужена популярність Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого є наслідком передусім титанічної праці Ректора В. Я. Тація.

Одними з безцінних рис цієї визначної особистості були вдячність, уміння цінувати кожну людину на своєму шляху, щирість і відкритість, відсутність скарг на долю. Василь Якович часто із неймовірним трепетом згадував про друзів та сокурсників свого важкого післявоєнного студентського життя і зізнався: «Важливою підтримкою для мене стала дружба, яка зберіглася між нами – однокурсниками. Коли наші студенти отримують диплом, я закликаю їх усіх: зберігайте на все життя студентську дружбу».

Саме такою, давньою і священною, є дружба Василя Яковича зі своїм сокурсником Віктором Івановичем Кононенком – суддею Верховного Суду України та Верховного Суду СРСР (у відставці), Заслуженим юристом України, разом з яким вони у 1963 р. закінчили Харківський юридичний інститут. Зберігаючи традиції студентського товариства, Віктор Іванович став засновником і тривалий час очолював Асоціацію випускників Національного юридичного університету, існуванням і діяльністю якої так пишався Василь Якович.

Випускники називають свого ректора «людина-колектив» за аналогією з висловом «людина-оркестр». Жодного разу ректор не прийняв важливого рішення без колективу, хоч би якою геніальною не була та ідея. Мабуть, у цій прекрасній рисі покладатися на колективний розум і колективну дію причина такої поваги до цієї людини з боку і викладачів, і студентів. Ще одна керівницька прекрасна риса: Василь Якович умів оточити себе сильними в усіх сенсах кадрами – педагогічними, науковими, адміністративними та господарськими. У ньому не було зневажливості та пихатості очільника, гордовитості небожителя. Кабінет Тація, а головне його дух та розум, були завжди відкриті для нових ідей. Кожний період, кожний етап його життя і кар'єри проникнуті натхненням і сильним бажанням працювати. Яюсь, відповідаючи на відверті питання, Василь Якович поділився своїм головним життєвим принципом: «Одна з найважливіших настанов для самого себе – намагатися робити людям добро».

Як на мене, одна з провідних якостей Василя Яковича – це вміння цінувати людину, бачити її проблеми, співпереживати, намагатися допомогти кожному, хто заходив до його кабінету. Людяність – це провідна риса характеру В. Я. Тація, що проявлялась у діяльному співпереживанні – умінні вислухати, зрозуміти та своїми конкретними рішеннями допомогти. Він демонстрував ставлення до будь-якої людини як до унікальної особистості, яка має право на творчу самореалізацію та допомагав їй у цьому процесі як мудрий керівник й педагог. Людяність В. Я. Тація виявлялась у гуманному ставленні та повазі до людей, вболіванні за їхнє здоров'я і добробут, щирому прагненні допомогти у важких ситуаціях. Як на мене, можна стверджувати, що В. Я. Тацій втілював протягом свого життя Золоте правило людяності та категоричний імператив І. Канта: завжди стався до інших людей так, як ти хочеш, щоб вони ставились до тебе. Для колег та співробітників університету В. Я. Тацій був уособленням не тільки висококваліфікованого керівника, а й інтелігентної людини. Він завжди вітався з усіма співробітниками університету незалежно від посади, ніколи не підвищував голос під час спілкування, говорив спокійно, переконливо, виявляючи глибоку повагу до людини.

У кожного з нас є людина, на яку ми хочемо бути схожими, з якої беремо приклад. Саме таким еталоном був для мене Василь Якович Тацій – неординарна особистість, яка створювала дива. Сьогодні на науково-педагогічних теренах України працює чимало вчених та педагогів, яким пощастило бути учнями талановитого педагога, взірця порядності, людяності, педагогічної майстерності, управлінської культури – Василя Яковича Тація. Він вчив наполегливо шукати істину, не зупинятися на досягнутому, тому серед його учнів багато успішних людей.

Василь Якович помер 28 вересня 2022 р. – через сім місяців після початку російської збройної агресії проти України. Ці події значно посилили його хворобу, підірвали загальний стан здоров'я. Трагічний парадокс долі: життя Василя Яковича ледве вмістилося між двома війнами. Перші його свідомі роки пройшли за умов Другої світової й тяжких її наслідків, ліквідувати які він намагався усе своє життя, створюючи умови для максимального комфортного мирного існування. В останні свої місяці ця людина стала свідком нової соціальної трагедії, на порозі якої і залишила свою країну, пішовши з життя.

«Василь Якович Тацій був дуже доброю і дуже правильною людиною, яка багатьом людям допомогла у житті... Людиною, якої особисто мені не вистачатиме», – промовив на похованні міський голова Харкова Ігор Терехов.

